

СУБВЕНЦИОНИРАНО ВРАБОТУВАЊЕ

Анализа за трошцо и за придобивки:
Субвенционирано вработување невработени млади лица
до 29 години преку ослободување од придонеси

Подготовка:

Автори

Кристијан Панев - Фондација за развој на локалната заедница - Штип
Александар Џагадуроски - Центар за стратегии и развој Пактис - Прилеп

Ментор

Павле Гацов – Про Агенс

ВОВЕД

И покрај остварените позитивни трендови во последните неколку години, големата невработеност и понатаму е еден од најлошите показатели за успехот на применетата макроекономска и социјална политика на државата од осамостојувањето до денес. Посебно се неповолни показателите за степенот на невработеност кај младите луѓе до 29 години (возраст непосредно по оформувањето на формалното образование). Невработеноста на овие години претставува една од главните причина за заминување на младите луѓе во странство. Мотивот е јасен - се бара вработување. Вработувањето на младите луѓе во татковината ќе го намали трендот на иселување, но, исто така, ќе влијае позитивно и на повеќе сегменти од општествено-економскиот живот во државата.

Заради поттикнување на вработувањето на младите од 15 до 29 години, државата применува повеќе мерки и политика, а една од нив е субвенционираното вработување на невработени млади лица до 29 години преку режимот на ослободување од социјални придонеси.

Охрабрени од иницијалните резултати на оваа мерка, во новиот Акциски план за вработување на младите за периодот 2016-2020 година е предвидено нејзино продолжување. Засега ова не е преточено во конкретна законодавна рамка. Со новиот Акциски план за вработување на млади лица за периодот 2016-2020 година (страници 26 и 33) е предвидено продолжување на мерката и по 2016 година со следниве параметри: планирано вработување на 3.000 лица од 15 до 29 години и буџет во износ од 2.040.000 евра. Ефектите од планираните мерки и политика за вработување на младите лица до 29 години ќе зависат од успешната реализација на вкупно планираните мерки за општествено-економскиот развој на земјата.

Предмет на наш интерес е мерката за субвенционираното вработување на невработени млади лица до 29 години преку формата на ослободување од плаќање придонеси, во согласност со дефинираните законски одредби.

Предметната анализа за трошоци и за придобивки има цел да ги оцени трошоците и придобивките од спроведувањето на мерката **Субвенционирано вработување на невработени млади лица до 29 години преку ослободување од придонеси**. Мерката претставува дел од политиката на државата за намалување на невработеноста и е уредена со одредби од Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност (членовите 98-б и 98-в), кои имаат ограничена примена од март 2014 година до март 2016 година.

Анализата е структурирана во вовед и во осум главни делови:

1. Трендови
2. Правна рамка
3. Услови и правила за користење на мерката
4. Факти за мерката

5. Анализа за трошоци и за придобивки
6. Квалитативна анализа
7. Заклучок
8. Препораки

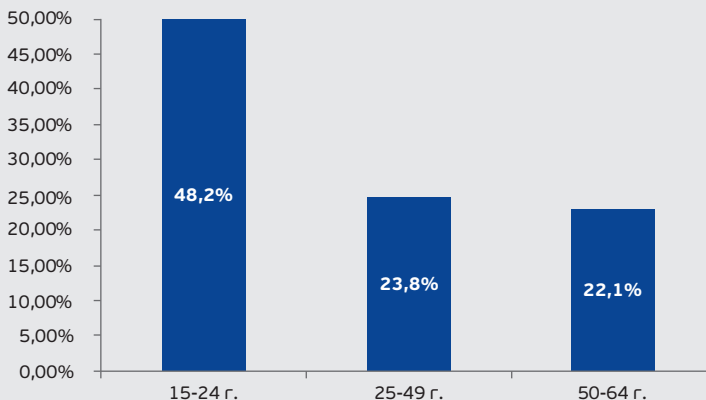
ТРЕНДОВИ

Според Националната стратегија за вработување (Министерство за труд и социјална политика, 2011), во последните неколку години е постигнат извесен напредок на состојбите на пазарот на трудот. Стапката на вработеност е зголемена, вклучително и вработеноста на жените и на постарите лица. Вработеноста во изминатиот период растеше континуирано, и меѓу 2009 и 2014 година бројот на вработени лица (работни места) се зголеми за 62,3 илјади што претставува 10 проценти од тековната вработеност. Како логичен пандан на зголемената вработеност, намалена е стапката на невработеност.

Иако користат различна методологија и затоа презентираат различни апсолутни показатели, последните податоци на Државниот завод за статистика и на Агенцијата за вработување на РМ покажуваат исти трендови во оваа област.

Според Државниот завод за статистика, на крајот од третото тримесечје од 2015 година стапката на вкупната невработеност го продолжува трендот на намалување и изнесува 25,5 проценти. За жал, и понатаму, најголема е невработеноста на младите лица од 15 до 24 години, која изнесува дури **48,2 проценти**.

Графички приказ 1. Структура на невработеноста според возраста на крајот на третото тримесечје од 2015 година

Приспособено според: Анкета на работна сила, ДЗС

Според податоците на Државниот завод за статистика, вкупниот број невработени лица во Македонија изнесува 243.230 лица

Од друга страна, според податоците на Агенцијата за вработување на РМ, на 30.11.2015 година вкупниот број невработени лица (лица што активно бараат работа) изнесува 115.784 лица¹, од кои 28.589 лица се на возраст до 29 години (околу 1/4 од вкупниот број на невработени лица).

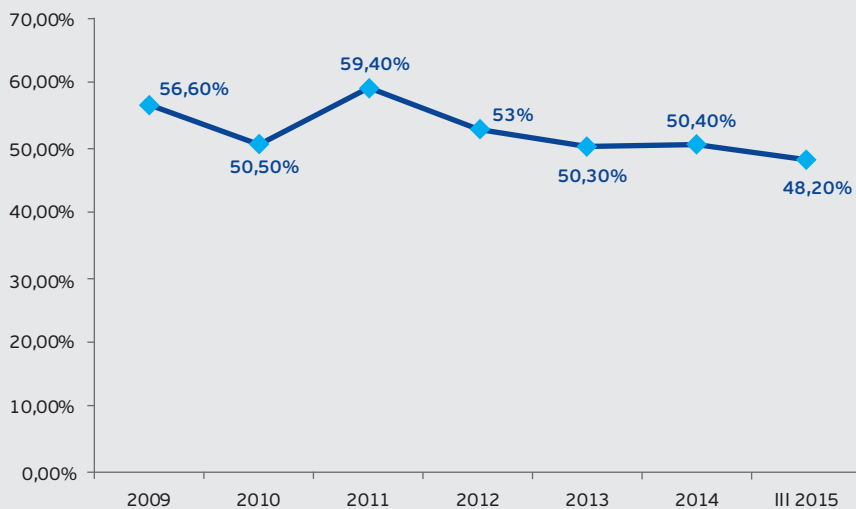
Заради согледување на трендовите на движење на стапката на невработеноста во Република Македонија во продолжение презентираме преглед на податоци за стапката на невработеност според возрасната структура за периодот од 2009 година наваму. Податоците се преземени од извештаите на ДЗС и анализите на НБРМ.

Табела 1. Стапка на невработеност за периодот 2009 - III/2015 година

Ред. бр.	Возраст	Година (Невработеност во %)						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	III 2015
0	Вкупно	32,4	30,9	31,8	30,6	28,6	27,6	25,5
1	15-24	56,6	50,5	59,4	53,0	50,3	50,4	48,2
2	25-49	30,8	30,3	29,5	29,9	27,4	25,7	23,8
3	50-64	25,4	24,7	25,2	23,2	22,7	24,7	22,1

Извор: Анкета на работна сила, ДЗС и извештаи на НБРМ

Графички приказ 2. Структура на невработеноста според возраста на крајот на третото тримесечје од 2015 година

Приспособено според: Државен завод за статистика, Народна банка на РМ

¹ Заедно со другите лица што бараат работа (95.510), на крајот на **ноември 2015 година** во АВРМ биле евидентирани вкупно 211.294 невработени лица. За споредба, според АВРМ, бројот на невработени лица на **31.12.2006** година изнесувал 266.551.

Соодветно на претходните трендови, и Акцискиот план за вработување на младите за периодот 2016-2020 година покажува јасна насока на намалување на невработеноста кај младите од 15 до 29 години. Сепак, интересно е да се споредат различните интерни односи кај трите возрастни групи невработени лица.

Табела 2. Невработеност според возрастна структура за периодот 2011 - 2014 година

Возрасна група	Година (Невработеност во %)			
	2011	2012	2013	2014
Стапка на невработеност на лица на возраст од 15 до 24 години	55,3%	53,9%	51,9%	53,1%
Стапка на невработеност на лица на возраст од 25 до 29 години	47,0%	47,0%	45,5%	45,1%
Стапка на невработеност на лица на возраст од 30 до 64 години	28,7%	26,0%	24,0%	22,9%

Извор: Акциски план за вработување на младите за периодот 2016-2020 година

Од табелата 2 произлегуваат неколку важни констатации:

- Најголема невработеност има кај младата популација на возраст од 15 до 24 години. Во анализираниот период од четири години, трендот на намалување на невработеноста кај оваа група не е конзистентен, имено по двегодишен пад, во 2014 година невработеноста кај оваа возрастна популација расте.
- Подобра е ситуацијата со невработеноста кај младите на возраст од 25 до 29 години. Кај оваа група, по стагнацијата во 2012 година, се реализира тренд на намалување на невработеноста. Ако се споредат овие две групи (до 24 и до 29 години), може да се извлече заклучок дека во подобра ситуација се наоѓаат младите на возраст од 25 до 29 години. Се работи за логичен заклучок имајќи предвид дека оваа возрастна група, по правило, го има заокружено своето формално образование и располага со применливи вештини здобиени преку разни форми на обуки.
- Стапката на невработеност кај лицата на возраст од 30 до 64 години е речиси за половина помала од стапката на невработеност кај младите лица до 24 години, односно невработеноста кај младите лица до 24 години е двојно поголема од невработеноста кај лицата на возраст од 30 до 64 години. Ваквата споредба е малку подобра кога се работи за односот: невработеност на младите на возраст од 25 до 29 години во однос на лицата на возраст од 30 до 64 години, во корист младите на возраст од 25 до 29 години. Трендот на намалување на невработеноста кај највозрасната група е најочигледен.

За решавање на проблемот на големата невработеност на младите лица до 29-годишна возраст потребни се системски мерки со кои ќе се стимулира нивното вработување. Продолжувањето на статус кво за оваа категорија млади луѓе не претставува опортунa опција за креаторите на политиката и на мерките за вработување. Имено, пазарот на трудот не ја препознава доволно предноста на младоста,

енергијата, квалификациите, познавањето странски јазици и другите компетенции на младите. Законските одредби (потребата од континуирана позитивна „дискриминација“), традиционалните социјални вредности, синдикалните брани, политиката на вработување и образовната политика, отсуството на задолжително и, пред сè, квалитетна практика на учениците и на студентите и сл. претставуваат системски пречки за поголемо работно ангажирање на младите.

Поради отсуството на инхерентни механизми што ќе го претпочитаат системот на вработување на младите, беше потребно преземање општествана акција преку создавање правно законодавство и усвојување активни мерки и политика и соодветен оперативен план од страна на надлежните државни тела за да се поддржи (субвенционира) вработувањето на младите до 29-годишна возраст.

Се разбира, позитивното дискриминирање на вработувањето на млади лица може да има влијание на истиснување од пазарот на трудот на другите возрастни категории. Ваквата реална можност е релативизирана со сет законски мерки за субвенционирање вработувања и на лица до 35 години, односно 50 и 58 години. Не може да се избегне и фактот дека дел од новите формални вработувања, всушност, ќе претставува официјализирање на постојната не-формална вработеност.

ПРАВНА РАМКА

Правната рамка за спроведување на мерката **Субвенционирање на невработени млади лица до 29 години преку ослободување од придонеси**² е лоцирана во Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност - ЗВООН (конкретната измена и дополнување на Законот објавена во Службен весник на РМ бр. 44/2014 влезена во сила од 13 март 2014 година и се применува во траење од две години сметано од денот на неговото влегување во сила, односно до 13 март 2016 година).³

Субвенционирањето на социјалните придонеси, освен за платата на нововработените млади лица, се однесува и на самовработените лица до 29 години.

² Евиденцијата на работодавците од приватниот сектор и невработените лица до 29 години возраст со полно работно време, како и на самовработените лица до 29 години возраст ја води Агенцијата за вработување на РМ.

³ Во периодот на донесување на мерката за субвенционирање на млади до 29 години, преку ослободување од плаќање социјални придонеси, на крајот на првото тримесечје 2014 година, според податоците на Државниот завод за статистика бр. 2.1.1.17 од 12.6.2014 година стапката на невработеност изнесуваше 28,4 проценти, а невработеноста на младите лица од 15 до 24 години изнесува 54,6 проценти. Во анализираниот период III/2015 : I/2014 вкупната невработеност е намалена за 10,2 проценти, а невработеноста на младите лице од 15 до 24 години за 11,7 проценти.

Придобивки за работодавците

Според новиот член 98-б од ЗВОСН, работодавецот од приватен сектор, кој по претходно под-несено барање до Агенцијата за вработување на РМ (АВРМ) ќе вработи невработено лице до 29-годишна возраст со полно работно време, кај кого нема намалување на бројот на вработените на неопределено време сметано од 31 декември 2013 година до денот на вработувањето на нови работници, освен во случаи на смрт или пензионирање, ќе биде ослободен од плаќање придонеси од задолжително социјално осигурување.

Ослободувањето се однесува на следниве придонеси од задолжително социјално осигурување:

• придонес за задолжително пензиско и инвалидско осигурување,	стапка од 18%
• придонес за задолжително здравствено осигурување,	стапка од 7,3%
• придонес за задолжително здравствено осигурување за случај на повреда на работа и професионално заболување,	стапка од 0,5% и
• придонес за задолжително осигурување во случај на невработеност,	стапка од 1,2%

Извор: Закон за придонеси од задолжително социјално осигурување

Збирната стапка на придонесите од задолжително социјално осигурување што се пресметува и задржува од бруто-платата како основица изнесува 27%.

Пресметаниот износ на придонеси од плата што работодавците нема да го платат во корист на социјалните фондови ќе претставува нивна заштеда.

Заради завардување на концептот на финансирање на фондовите, неуплатените придонеси од плата од страна на работодавците ќе биде покриено на товар на буџетските средства, односно средствата од посебна програма на АВРМ.

Освен за придонесите, работодавецот што ќе вработи работник на неопределено време над бројот на вработените на неопределено време на денот на вработувањето на нови работници, се ослободува од плаќање на персоналниот данок од доход за нововработените работници за време од три години. За остварување на ова право, нововработените работници мора да биде евидентирани како невработени лица во Агенцијата најмалку една година.

Ако работодавецот го намали бројот на работниците вработени на неопределено време на денот на вработувањето на нови работници, го губи ослободувањето и е должен да го плати персоналниот данок од доход за времето за кое го користел правото на ослободување.

Работодавецот што почнува вршење дејност како трговец-поединец или основа трговско друштво, како и физичко лице што врши дејност во согласност со закон, има право на ова ослободување, доколку достави доказ од надлежниот регистарски орган дека пред почнувањето на вршењето на дејноста не бил регистриран за вршење дејност.

УСЛОВИ И ПРАВИЛА ЗА КОРИСТЕЊЕ НА МЕРКАТА

Ослободувањето од плаќање придонеси од задолжително социјално осигурување се однесува на период од 12 месеци, сметано од денот на вработувањето на лицето.

Ослободувањето од плаќање придонеси од задолжително социјално осигурување на месечна основа се однесува до просечна бруто-плата за претходната година објавена од Државниот завод за статистика, а за разликата над просечната бруто-плата се пресметуваат и плаќаат при-донеси од задолжително социјално осигурување.

Бруто-платата за 2014 година објавена од ДЗС изнесува 31.325 денари, а податокот за бруто-платата за 2015 година ќе биде објавен на 25 февруари 2016 година. Според овој податок, придонесите од задолжително социјално осигурување изнесуваат:

Бруто плата	Придонеси (во денари)				Вкупно придонеси (во денари)	Перс. данок (10%)	Нето плата
	ПИО (18%)	Здравство (7,3%)	Невработеност (1,2%)	Проф. здравст. (0,5%)			
31.325	5.639	2.287	376	157	8.458	1.555	21.312

Забелешка: Според членот 15, став 1 од Законот за придонеси, основницата за пресметување и на плаќање на придонесите не може да биде пониска од 50 проценти од просечната плата по работник во Република Македонија објавена во јануари во тековната година според податоците на Државниот завод за статистика.

Најниската основница за пресметување на придонесите од плата за 2015 година изнесуваше 15.822 денари. Според оваа најниска основница, придонесите од плата за 2015 година не може да изнесуваат помалку од 4.272 денари.

Според Законот за минимална плата во Република Македонија минималната нето-плата за 2015 и за 2016 година изнесува:

Година	Минимална плата (во денари)	
	За сите субјекти	За одделите производство на текстил, облека и кожа и слични производи од кожа
2015	9.590	8.050
2016	10.080	9.000

Минималната плата е најнискиот месечен износ на основна плата, која работодавецот е должен да му ја исплати на работникот за работа извршена за полно работно време и исполнет нормиран придонес. Режимот на минимална плата не се однесува на самовработените лица.

Споменуваме дека и во услови на исплата на минимална плата, придонесите од задолжително социјално осигурување (потсетуваме дека за 2015 година минималниот месечен износ на придонеси по работник изнесува 4.272 денари) се плаќаат на законски утврдената најниска основница за пресметување придонеси (15.822).

Според претходните законски обврски произлегуваат следниве задолжителни лимити:

- минималната нето-плата за 2015 година не може да биде исплатена во износ понизок од 9.590 денари (односно 8.050 денари),
- пресметаните и платени придонеси од плата, кои паѓаат на товар на буџетот на РМ, не може да бидат пониски од 4.272 денари, но и не може да бидат повисоки од 8.458 денари (пресметани од 31.325 колку што изнесува законскиот лимит),
- пресметаниот персонален данок на минималната нето-плата изнесува 252 денари (за минималната плата од 9.590 денари), односно 81 денар (за минималната плата од 8.050 денари) и
- за нето-платата повисока од 21.312 денари (која соодветствува на бруто-плата: 31.325 денари), придонесите од плата ќе паѓаат на товар на работодавецот.

Работодавецот е должен да го задржи вработеното лице на возраст до 29 години уште 12 месеци по истекот на периодот во кој е ослободен од плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување. Ова значи дека вработувањето на овие лица ќе трае најмалку 24 месеци. За тнр. „задржано вработување“ за периодот од вторите 12 месеци, трошоците за социјални придонеси не се субвенционираат од страна на државата и паѓаат на товар на работодавецот, односно се задржуваат од бруто-платата на работникот.

Работодавецот што нема да го задржи лицето уште 12 месеци по истекот на периодот во кој е ослободен од плаќање придонеси од задолжително социјално осигурување е должен во рок од 15 дена да ги уплати придонесите од задолжително социјално осигурување во согласност со Законот за придонеси.

Работодавецот е должен во период од 24 месеци од денот на вработувањето на лицето до 29-годишна возраст да не го намали бројот на вработените, освен во случаи на смрт или пензионирање. Работодавецот што неосновано ќе го откаже договорот за вработување е должен во рок од 15 дена да вработи друго невработено лице до 29 години возраст за преостанатиот период до 24 месеци во кој се зема предвид и преостанатиот период до 12 месеци за ослободување од плаќање придонеси од задолжително социјално осигурување.

Иако законската основа беше поставена уште во март 2014 година, за првпат АВРМ обезбеди финансиски средства за спроведување на мерката за субвенционирано вработување на невработени млади лица до 29 години преку ослободување од придонеси во рамките на Оперативниот план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година (Министерство за труд и социјална политика, 2015).

Во точка 3.3 од Планот се наведува дека цел на мерката е да се поттикнат претпријатијата да вработуваат млади лица на возраст до 29 години. Целта би се постигнала преку ослободување од плаќање придонеси од социјално осигурување и

персонален данок на доход предвиден за работодавци што ќе вработат регистрирани невработени лица на возраст под 29 години, во согласност со одредбите од Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност.

Според Оперативниот план на МТСП, индивидуални корисници на мерката би биле 5.000 млади невработени лица од евиденцијата на активни баратели на работа на АВРМ.

Потребните средства за реализација на мерката изнесуваат: **292.800.000** денари, односно околу 4.760.000 евра од Буџетот на РМ.

ФАКТИ ЗА МЕРКАТА

Мерката има ограничено траење од 2 години: од 13 март 2014 година од 13 март 2016 година. Предвиденото продолжување на оваа мерка со Акцискиот план за вработување на младите за периодот 2016 - 2020 година сè уште нема правна поткрепа.

Максималниот износ на придонеси што може да паднат на Буџетот на РМ заради операция-лизацијата на оваа мерка по години е даден во продолжение:

Влезни параметри:

- Бруто-плата во РМ по вработен за 2013 година 31.025 денари
- Бруто-плата во РМ по вработен за 2014 година 31.325 денари
- Со оглед на тоа дека бруто-платата во РМ по вработен за 2015 година ќе биде објавена на 25 февруари 2016 година, во пресметката е земен објавениот износ од претходната година (31.325 денари).

Опис	2014	2015	2016
Бруто-плата	31.025	31.325	31.325
Вкупно придонеси (27%)	8.377	8.458	8.458
ПИО (18%)	5.585	5.639	5.639
Здравство (7,3%)	2.265	2.287	2.287
Вработување (1,2%)	372	376	376
Проф. здравство (0,5%)	155	157	157
Лично ослободување	7.276	7.320	7.357
Персонален данок (10%)	1.537	1.555	1.551
НЕТО-ПЛАТА	21.111	21.312	21.316

Максималниот месечен износ на придонеси од плата за периодот на важење на мерката се движи: за 2014 година = 8.377 денари; за 2015 година = 8.458 денари и за 2016 година = 8.458 денари.

До износот на планирани средства што се потребни за реализација на мерката е дојдено на следниов начин (објаснето во фуснота бр. 5 на страница 28 од Оперативниот план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година): „во 2014 година, 37 проценти од просечната месечна бруто-плата изнесува 4.880 денари“.

Ако се применат влезните претпоставки ќе се добие планираниот обем на средства: $4.880 \text{ денари месечно} \times 12 \text{ месеци} \times 5.000 \text{ лица} = 292.800.000 \text{ денари}$.⁴

На неконзистентен начин, планерите во процентот од 37 проценти го вклучиле и персоналниот данок на доход и добил сума за субвенционирање од 4.880 денари месечно по работник за субвенционирање на сите јавни давачки од плата.

Во анализата за трошоци и за придобивки го користевме предвидениот износ од Оперативниот план за 2015 година (Министерство за труд и социјална политика, 2015), но и фактите за бројот на вработени млади лица до 29 години преку оваа мерка.

Важно: Констатираме дека во *првата* измена на Оперативниот план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година (Министерство за труд и социјална политика, 2015) на страница пет, во делот V Финансиска рамка, место првично предвидените средства во износ од 292.800.000 денари за реализацијата на Програмата за субвенционирано вработување на невработени млади лица до 29 години преку ослободување од придонеси НЕ СЕ ПРЕДВИДЕНИ СРЕДСТВА за реализација. Објаснувањето од страна на менаџментот на АВРМ е дека овие средства ќе бидат покриени од буџетска ставка на Министерството за финансии.

И во *втора* измена на Оперативниот план за 2015 година (Министерство за труд и социјална политика, 2015), за оваа мерка повторно не се предвидени НИКАКВИ СРЕДСТВА.

Немањето податоци за износот на потребните финансиски средства наменети за спроведување на мерката ја наметна потребата за поставување неколку влезни претпоставки за анализата за трошоци и за придобивки.

Во Оперативниот план на Министерството за труд и социјална политика за 2016 година, оваа мерка е преточена во мерката „Македонија вработува“ со опфатеност на лицата од 15 до 58 години до пензионирање. За целната група корисници до 29 години не беа обезбедени податоци од официјални извори.

Во Оперативниот план за 2016 година се потврдува настојување да се оствари стапка на учество на младите до 29 години од најмалку 30 проценти.

Ако го имаме предвид ова учество, тогаш за 2016 година за субвенционирано вработување на невработени млади лица до 29-годишна возраст преку ослободување од

⁴ Според Акцискиот план за вработување млади 2016 - 2020 година, страница 11, на крајот на 2014 година со оваа мерка биле опфатени 5.750 млади со вкупна поддршка од 217 милиони денари.

придонеси / персонален данок на доход ќе бидат искористени средства во износ од 152.262.000 денари (507.540.000 денари x 30%). Применувајќи ги влезните параметри за износот на придонесите и за персоналниот данок на доход (месечно по работник = 4.880 денари за придонеси и ПДД), произлегува дека се планирани 2.600 вработувања на млади лица до 29 години во рамките на проектот „Македонија вработува“.

Според оперативните планови на МТСП за 2015 година и за 2016 година е предвидено вработување на вкупно 7.600 млади лица до 29 години.

АНАЛИЗА ЗА ТРОШОЦИ И ЗА ПРИДОБИВКИ

Според информациите добиени во согласност со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, бројот на невработени млади лица до 29 години на 14.1.2015 година изнесувал **28.080**, од тоа 13.007 се жени, а 15.073 лица се мажи.

За целиот период на примена на анализираната мерка почнувајќи од 13.3.2014 година до 14.1.2016 година бројот на вработени млади лица до 29 години изнесува **11.261** лице, од тоа 5.310 се жени и 5.951 се мажи.

Вид образование	Број на лица	Структура
Основно	1.488	13,21%
Средно	6.855	60,87%
Вишо	25	0,22%
Високо	2.675	23,76%
Магистри и доктори на науки	218	1,94
Вкупно	11.261	100%

Според неофицијални информации од АВРМ, дури 2.397 млади лица го загубиле здобиеното право на ослободување од различни причини.

Вработувањето на младите до 29-годишна возраст е извршено во вкупно 5.307 деловни субјекти, од тоа дури 84 проценти во деловни субјекти со помалку од 10 вработени.

Најголем број од лицата се вработени во Скопје (24,25%), Штип (9,27%), Кочани (7,28%), Струмица (6,88%) и во Тетово (6,40%).

За успешноста на мерката е важно да се истакне дека ефектуирала вработување на дури 40 проценти од невработените млади лица!?

ВЛЕЗНИ ПРЕТПОСТАВКИ

Број на вработени млади лица по години

Тргувајќи од податокот дека вкупниот број вработени млади лица со анализираната мерка заклучно со 31.12.2015 година изнесува 11.261, од тоа според Оперативниот план, во 2015 година се вработени 5.000 лица, произлегува дека во 2014 година се вработени 6.261 лице. Според Оперативниот план за 2016 година е предвидено вработување на нови 2.600 млади лица (заклучно со 13 март 2016 година). Вкупниот ефект од мерката до нејзиното завршување би бил 13.861 нови субвенционирани вработувања на млади лица до 29 години.

2014 година

Со оглед на тоа дека мерката „Субвенционирано вработување на млади лица до 29 години преку ослободување од придонеси“ почна да се применува од 13.3.2014 година и дека најголемиот дел од вработувањата се извршени во втората половина на 2014 година, пресметани се субвенционирани придонеси во износ од 4.188 денари + 405 денари персонален данок на доход, вкупно 4.593 денари по лице месечно за шест месеци, односно вкупен износ од 172.540.638 денари (за 6.261 лице).

Работодавците исплатиле плата (просечен месечен износ од 10.880 денари) по оваа основа за шест месеци од 2014 година во вкупен износ од 408.718.080 денари.

2015 година

За 2015 година се пресметуваат придонесите и ПДД за 6.261 лице за преостанатите шест месеци и уште планираните 5.000 нови вработувања по 4.880 денари месечно за 12 месеци во износ од 292.800.000, односно вкупен износ од 465.340.638 денари.

За шест месеци од 2015 година, на товар на работодавците паднале 172.540.638 денари за придонеси.

Работодавците исплатиле плата (просечен месечен износ од 10.942 денари) по оваа основа за шест месеци за 6.261 лица вработени во 2014 година (411.047.172 денари) и плус за 12 месеци за 5.000 вработени во износ од 656.520.000, односно вкупно: 1.067.567.172 денари.

2016 година

За 2016 година се пресметуваат придонесите и ПДД за 2.600 лице за 12 месеци по 4.798 денари месечно во вкупен износ од 149.697.600 денари.

За шест месеци од 2016 година, на товар на работодавците ќе паднат 180.241.668 денари за придонеси за вработените во 2014 година и 287.880.000 денари за вработените во 2015 година, односно вкупен износ од 469.121.668 денари.

СУБВЕНЦИОНИРАНО ВРАБОТУВАЊЕ

Табела 3. Анализа за трошоци и за придобивки (табела по години)

Опис	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Трошоци						
Општествени трошоци							
Износ на придонеси на товар на буџетот и опортунитетен трошок за персонален данок на доход	172.540.638	465.340.638	149.697.600	24.949.600	0	0	0
Приватни трошоци							
Трошоци на компа-ниите за придонеси по 12 месеци и ПДД по 36 месеци	0	172.540.638	469.121.668	615.038.238	615.038.238	615.038.238	615.038.238
Трошок за плата на товар на работодавец	408.718.080	1.067.567.172	1.033.843.200	1.033.843.200	1.033.843.200	1.033.843.200	1.033.843.200
Вкупно приватни трошоци	408.718.080	1.240.107.810	1.502.964.868	1.648.881.438	1.648.881.438	1.648.881.438	1.648.881.438
Вкупни трошоци:	581.258.718	1.705.448.448	1.652.662.468	1.673.831.038	1.648.881.438	1.648.881.438	1.648.881.438
Придобивки							
Општествени придобивки							
Приход во социјалните фондови и во Буџетот	0	172.540.638	469.121.668	615.038.238	615.038.238	615.038.238	615.038.238
Зголемена побарувачка и ГДП	40.871.808	106.756.717	103.384.320	103.384.320	103.384.320	103.384.320	103.384.320
Вкупно општествени придобивки	40.871.808	279.297.355	572.505.988	718.422.558	718.422.558	718.422.558	718.422.558
Приватни компаниски придобивки							
Придобивките за компаниите; заштеда на придонеси и персонален данок на доход	172.540.638	465.340.638	149.697.600	24.949.600			
Приватни придобивки за вработените							
Приход од плата за вработени	408.718.080	1.067.567.172	1.033.843.200	1.033.843.200	1.033.843.200	1.033.843.200	1.033.843.200
Вкупни придобивки	622.130.526	1.812.205.165	1.756.046.788	1.777.215.358	1.752.265.758	1.752.265.758	1.752.265.758
ОПШТЕСТВЕНИ							
нето-придобивки – нето-трошоци	- 161.668.830	- 186.043.283	422.808.388	693.472.958	718.422.558	718.422.558	718.422.558
Вкупно нето-придобивки – нето-трошоци							
Вкупно нето-придобивки – нето-трошоци	40.871.808	106.756.717	103.384.320	103.384.320	103.384.320	103.384.320	103.384.320
Вкупно сегашна нето-вредност (дисконтирана)							
Вкупно сегашна нето-вредност (дисконтирана)	40.871.808	98.002.666	87.152.982	80.019.464	73.506.252	67.406.577	61.927.208
Дисконтна стапка (8,90%)							
Дисконтна стапка (8,90%)		0,918	0,843	0,774	0,711	0,652	0,599
Вкупна сегашна нето-вредност (7 години)							7,6 милиони евра

Работодавците исплатиле плата (просечен месечен износ од 11.336 денари) по оваа основа за 12 месеци од 2016 година на 7.600 лице (1.033.843.200 денари).

2017 година

За 2017 година се пресметуваат придонесите и ПДД за 2.600 лица за два месеца по 4.798 денари месечно во вкупен износ од 24.949.600 денари.

За шест месеци од 2016 година, на товар на работодавците ќе паднат 180.241.668 денари за придонеси за вработените во 2014 година и 287.880.000 денари за вработените во 2015 година, односно вкупен износ од 469.121.668 денари.

Забелешка: Средствата искористени за плаќање социјални придонеси за анализираната мерка вклучуваат инкриминиран опортунитетен трошок со оглед на неможноста да се искористат за други цели (кои би носеле принос) од една страна, но од друга страна приливот на средства во социјалните фондови по оваа основа го намалува делот на расходите на Фондовите за потенцијалното задолжување заради исплатување на тековните обврски (пензии и здравствено осигурување) за износот на уплатените средства за придонеси што произлегуваат од анализираната мерка.

2018-2020 година

Работодавците за периодот 2017 - 2020 година годишно ќе исплатуваат плата во вкупен износ од 1.033.843.200 денари.

КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА

Вработувањето носи широк спектар на придобивки и придружни ефекти за економијата и за општеството во целина.

Пошироки општествени влијанија на мерката за вработување на младите луѓе до 29-годишна возраст со субвенционирање на придонесите од плата ги лоцираме во следниве сфери:

- намалување на големата неваботеноста кај младите до 29-годишна возраст,
- задржување на младите во земјата,
- зголемување на индивидуалната благосостојба поради повисоките приходи,
- зголемена заработка на поврзани бизниси (транспорт, храна, згрижување деца, туризам,...),
- поттикнување на економската активност,
- намалување на обемот на сивата економија,
- подобрување на социјалната положба на младите,
- намалување на обемот и демотивирање на економската емиграција на младите,

- зголемување на самовербата и на здравјето на вработените лица,
- заштеда на индивидуалните трошоци заради намаленото слободно време,
- подобрување на здравствената заштита во општа смисла,
- намалување на стапката на криминал,
- зголемување на јавните приходи (иден ПДД и придонеси по завршувањето на мерката),
- секундарно влијание врз економскиот развој (потрошувачка),
- зголемување на куповната моќ.

Некои неизбежни трошоци за преминување од состојбата на невработеност во вработеност:

- Трошоци за патување до/од работа,
- Трошоци за згрижување деца (самохрани родители)

Овие трошоци би требало да се одземат од вредноста на нето-платата на нововработените лица. За овие лица трошок претставува и загубеното слободно време, кое можеле да го искористат за некакво неформално работење. За жал, ваквите загубени приходи, главно, се немерливи на традиционален начин.

Мерката на субвенционирано вработување на лица до 29 години има негативен резултат на другите категории невработени лица истиснувајќи ги од конкурентните можности за наоѓање работа под исти услови. Ова е делумно неутрализирано со вклучување на субвенционирано вработување и на другите возрасни групи.

Графички приказ 3. Социјален аспект на анализата за трошоци и за придобивки

Извор: Fujiwara, 2010

ЗАКЛУЧОК

Вкупните трошоци на Буџетот за реализација на мерката за субвенционирано вработување млади до 29 години во периодот 2014-2017 година изнесуваат 812.528.476 денари (13,2 милиони евра). Средствата не се трајно загубени туку се трансферирани во фондовите за социјално осигурување и претставуваат директна заштеда за компаниите што вработиле млади луѓе до 29 години. Во истиот период компаниите имале трошок за исплатените нето-плати, кои, пак, претставуваат приход за секој работник одделно.

Нето-платите на вработените преку режимот на социјална и економска мултипликација влијаат на повеќе социјални и економски категории и ја поттикнуваат потрошувачката што го акцелира општествено-економскиот развој, според нас за 10 проценти, темелено на цитираниот Работен материјал на „Фуџивара“ (Fujiwara, 2010). Токму ова индиректно влијание на мерката ја претстави нејзината дисконтирана економска вредност на износ од околу 6,7 милиони евра.

За жал, недостигот од информации нè претвори во внимателни планери на очекуваните ефекти од мерката, пред сè во насока на отпуштање на дел од работниците по исполнување на сите услови.

ПРЕПОРАКИ

Поради неспорните позитивности, мерката треба да продолжи и во наредниот период (на среден рок). Паралелно со продолжувањето, мерката треба да се подобрува во следните насоки:

- Субвенционирањето на придонесите да не се врзува со најниската основица за пресметување на социјалните придонеси, туку за републичкиот просек на плати (двојно повисока плата и основица за придонеси);
- Да се обезбеди механизам за исплата на повисоки плати на младите луѓе и контрола на при-мената на терен;
- Да се анкетираат вработените млади луѓе и повратно да се побараат препораки за отстранување на маните и унапредување на позитивните влијанија од мерката;
- На ист начин да се анкетираат деловните субјекти што ја користеле мерката за вработување млади луѓе;
- Да се анкетираат деловните субјекти за причините поради кои не барале користење на мерката или барале, а биле одбиени.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Министерство за труд и социјална политика на РМ (2011) *Национална стратегија за вработување во Република Македонија, 2015 година.*
- [2] Министерство за труд и социјална политика на РМ (2015) *Оперативен план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година.*
- [3] Министерство за труд и социјална политика на РМ (2015) *Оперативен план за дојолнување и изменување на Оперативниот план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година.* Април, 2015. Скопје.
- [4] Министерство за труд и социјална политика на РМ (2015) *Оперативен план за дојолнување и изменување на Оперативниот план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015 година.* Ноември, 2015. Скопје.
- [5] Министерство за труд и социјална политика на РМ (2016) *Оперативен план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2016 година.*
- [6] Службен весник на РМ бр. 44/2014. *Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност.*
- [7] Службен весник на РМ бр. 142/2008 и 129/2015. *Закон за придонеси од задолжително социјално осигурување.*
- [8] Службен весник на РМ бр. 11/2012 и 180/2014. *Закон за минимална плата во Република Македонија.*
- [9] Fujiwara, D. (2010) Methodologies for estimating and incorporating the wider social and economic impacts of work in Cost-Benefit analysis of employment work. *Department for work and pensions. Working paper No. 86.*

